

Hanna Kraan *De boze heks moet winnen*

Toelichting voor de docent(e)

Groep 3 t/m 6

Lesduur: 30 minuten

Lesdoel: • leesbevordering
• de kinderen maken kennis met de verschillende karakters in de tekst

De volgende lesbeschrijving is gebaseerd op het vijfde boek met verhalen over de boze heks, maar de opdrachten zijn zo geformuleerd dat ze eventueel ook bij verhalen uit een ander boek over de boze heks uitgevoerd kunnen worden.

A Introductie

U laat het boek van de boze heks zien. Misschien dat een aantal kinderen de boze heks al kent van andere boeken of van de televisie. Laat ze aan de andere kinderen vertellen wat voor iemand de boze heks is. Misschien kan een van de kinderen nog kort een van de verhalen van de boze heks navertellen. U leest het verhaal 'Witte draden' (fragment 1, bladzijde 37-46) voor. Laat de kinderen even spontaan reageren op het verhaal. Wat vinden ze van de boze heks?

B Uitvoering

U kunt – afhankelijk van het leesniveau van de kinderen – een van de volgende opdrachten laten uitvoeren. Bij beide activiteiten gaat het om de personages in het verhaal.

1 Kopieerblad maken.

De kinderen in groep (4), 5 en 6 maken in tweetallen het kopieerblad. U bespreekt samen enkele van de antwoorden.

2 Naspelen van het verhaal.

U laat eerst het verhaal kort navertellen. Hoe begint het, wat gebeurt er dan en hoe loopt het verhaal af? Bespreek wie er allemaal meespelen in het verhaal: de uil, de haas, de egel en de heks. Laat ze over alle personages iets vertellen. Bijvoorbeeld:

De heks: wel gevaarlijk met haar toverkunsten, maar ook weer heel gewoon en herkenbaar.

De uil: voelt dat er narigheid komt, verdrietig dat zijn huis verdwenen is.

De haas: slim, hij bedenkt een goed plan.

De egel: verklapt steeds bijna alles.

Daarna maakt u groepjes van vier kinderen. Zij spelen, na eerst zelfstandig geoefend te hebben, samen het verhaal na.

C Afronding

U leest het verhaal 'De egel ziet dubbel' voor vanaf het begin (fragment 2, bladzijde 110) tot bladzijde 114 'De Zuiderheks natuurlijk,' zei de egel. 'Dat zag ik meteen.'

Laat de kinderen reageren. Wat zal de komst van nóg een heks betekenen voor de dieren in het bos? Herkennen ze de karakters van egel, haas en uil zoals die beschreven werden bij de

vorige opdracht waarbij het verhaal werd nagespeeld? Vraag de kinderen hoe ze denken dat het verhaal afloopt.

D Keuzeverwerking

Heksenhulpjes

Vertel dat de kinderen 'hulpjes' van de heks mogen worden. Laat ze in tweetallen bedenken wat ze zouden willen toveren en hoe. De kinderen kunnen bijvoorbeeld een recept bedenken of een rijmpje met een toverspreuk erin maken.

Verhalen die echt kunnen gebeuren en fantasieverhalen

Laat de kinderen in de (school)bibliotheek op zoek gaan naar fantasieverhalen en naar verhalen die echt kunnen gebeuren. Laat ze hiervan twee lijstjes maken. De kinderen moeten proberen voor ieder lijstje enkele titels te noteren. U kunt de kinderen voor deze opdracht enkele dagen de tijd geven, zodat ze ook thuis naar titels kunnen zoeken. Als de kinderen een leeslogboek in de klas gebruiken, kunnen ze ook daarin kijken. (Een leeslogboek is een eigen boek of schrift waarin een kind alles wat met het lezen van boeken te maken heeft, kan opschrijven. Allerlei facetten van eigen leesgedrag, boekbeoordeling en -promotie kunnen in dat boek worden weergegeven.)

Na afloop bespreekt u de opdracht. Lees bijvoorbeeld een stukje voor uit een realistisch verhaal en uit een fantasieverhaal. Zijn er kinderen die een voorkeur voor een van de soorten verhalen hebben?

Andere boeken over heksen

Marc de Bel, *De witte heksennacht*
Roald Dahl, *De heksen*
Lieneke Dijkzeul, *Een bezem in het fietsenrek*
Monica Furlong, *Heksenkind*
Leonie Kooiker, *De heksensteen*
Hanna Kraan, *Verhalen van de boze heks*
Hanna Kraan, *De boze heks is weer bezig!*
Hanna Kraan, *Bloemen voor de boze heks*
Hanna Kraan, *Toveren met de boze heks*
Paul van Loon, *Foeksia, de mini-heks*
Francine Oomen, *De computerheks*
Otfried Preussler, *De kleine heks*
Nanda Roep, *Heksenliefde*
Els Rooijers, *Ruilen met de heks*
Annie M.G. Schmidt, *Heksen en zo...*
Mary Schoon, *Heksenstreken*

Over Hanna Kraan

Hanna Kraan werd in 1946 in Rotterdam geboren en is docente Italiaans aan het Rotterdams conservatorium, waar ze les geeft aan toekomstige zangers en zangeressen. Vanaf 1973 schrijft ze kinderverhalen. In 1975 werd haar eerste verhaal gepubliceerd in *Boerderij*. Op verzoek van de redactie van het tijdschrift gingen deze verhalen over dieren. In die serie verhalen ontstond ook de boze heks. Het personage van de boze heks inspireerde haar tot grappige verhalen over de belevenissen van de dieren in het bos. Hanna Kraan kent ze allemaal even goed: de haas die voor alles en iedereen zorgt, de zeurpiet van een egel die maar doormekkert over die ene keer dat de heks zijn stekels in de knoop heeft getoverd, en de kordate merel die alles goed in de gaten houdt. De dieren hebben vaak te lijden onder het slechte humeur van de boze heks. Zelf zegt Hanna daarover: 'De heks is aan de ene kant een bejaarde dame waar je rustig appeltaart kunt gaan eten, maar aan de andere kant heeft ze wel de macht om te toveren. Ze is ook chagrijnig genoeg om dat te doen. Het is een reële dreiging: de situatie kan elk moment omslaan en dat maakt het zo spannend. Het is eigenlijk een beetje zoals kinderen met hun ouders omgaan. Ze kennen precies hun zwakke plekken.'

De boeken over de boze heks zijn geïllustreerd door Annemarie van Haeringen. Een aantal van de verhalen is ook verfilmd. Deze filmpjes werden uitgezonden door VPRO-televisie Villa Achterwerk.

Boeken van Hanna Kraan

Verhalen van de boze heks (1990)

De boze heks is weer bezig! (1992)

Getipt door de Nederlandse Kinderjury 1993

Bloemen voor de boze heks (1994)

Toveren met de boze heks (1996)

Dansen op het dak (Sinterklaasverhalen, 1998)

De boze heks moet winnen (2000)

Kopieerblad

Hanna Kraan

De boze heks moet winnen

- 1 Hieronder worden een aantal woorden genoemd. Welke woorden passen bij de boze heks, de egel, de haas en de uil? Maak vier lijstjes met daarboven de namen van de personages. Zet de juiste woorden onder de juiste namen.

eng, boos, lief, gevaarlijk, vriendelijk, kinderlijk, grappig, snel kwaad, zielig, vrolijk, onhandig, verstandig, verdrietig, dom, volwassen, chagrijnig

- 2 In verhalen hebben dieren soms eigenschappen van mensen. Trek een lijn van het dier naar de eigenschap die bij hem past. Als je er alleen niet uitkomt, mag je de opdracht ook met iemand samen maken.

vos	dapper
uil	sluw
leeuw	wijs
beer	dom
mier	traag
slak	ijverig
ezel	sterk

- 3 Beantwoord de volgende vragen.
 - Zou jij in het bos van de boze heks willen wonen?
 - Welk dier zou je dan graag willen zijn? Waarom kies je voor dit dier?
 - Of zou je het liefst zelf de boze heks willen zijn? Waarom zou je dat willen?

De fragmenten

Fragment 1 – De boze heks moet winnen

Witte draden

'Eigenaardig,' zei de haas.
Hij stond op zijn tenen en keek aandachtig naar een eik.
Om de stam was een witte, wollen draad gebonden.
De haas wilde net doorlopen, toen de uil kwam aanvliegen.
'Haas, moet je horen. Er zit een draadje om mijn boom. Een witte draad.'
De haas wees omhoog. 'Zo één?'
'Ja, zo één. Wat kan dat zijn?'
'Ik weet het niet. Misschien is het voor een spel, of zo.'
'Nee,' zei de uil somber. 'Geen spel. Dit betekent iets. Ik voorvoel narigheid.'
'Kijk eens!' De egel kwam aanhollen.
'Kijk eens, wat ik hier heb.'
'Twee witte draadjes,' zei de haas. 'Hoe kom je daaraan?'
'Ze zaten om twee bomen bij mijn huis. Ik heb ze maar weggehaald.'
'Maar dat kan gevaarlijk zijn,' zei de uil geschrokken. 'Misschien betekenen ze iets.'
'Kan wel wezen,' zei de egel. 'Maar ik wil ze niet bij mijn huis.'
En hij gooide de draden tussen de varens.
De haas liep langzaam verder. 'Daar is er nog één.'
'Misschien weet de heks wat het betekent,' zei de uil. 'Misschien heeft zij...'
Ze hoorden een luid gekraak.
'Wat was dat?' vroeg de uil ongerust.
'Er is ergens een tak afgebroken,' zei de egel.
'Daar was het te hard voor, dat...'
'Daar!' riep de haas. 'Daar stond toch een spar?'
'Ja...' zei de uil. 'Een hele hoge.'
'Maar nu niet meer,' zei de egel. 'Hoe kan dat nou?'
De haas draaide zich om.
'Wacht even. Ik ben zo terug.'
'Waar ga je heen?' riep de egel hem na.
Maar daar was de haas weer.
'Weg,' hijgde hij. 'Ze zijn weg.'
'Wie zijn weg?'
'Die bomen met die draadjes.'
De uil verbleekte. 'Ik wist het,' fluisterde hij. 'Na-righeid.' En hij vloog weg.
'Wat heeft hij ineens?' vroeg de egel.
'Om zijn huis zat ook een draadje,' legde de haas uit. 'Kom mee. Achter hem aan.'
Ze holden het bos door.
De uil stond handenwringend op een open plek.
'Hier!' riep hij. 'Hier stond mijn boom!'
'Ben ik blij, dat ik die draadjes bij mijn huis heb losgepeuterd,' zei de egel.
'Maar dit is verschrikkelijk,' zei de haas. 'We gaan meteen naar de boze heks. Als zij dit gedaan heeft...'

‘Mijn boom,’ fluisterde de uil. ‘Mijn boom.’
‘Ga je mee naar de heks?’
‘Nee, ik blijf hier. Misschien komt hij nog terug.’
De uil ging zitten en staaarde naar de plek waar zijn boom had gestaan.
De haas klopte hem op zijn rug.
‘Misschien valt het mee. Misschien kan de heks helpen.’
‘Mijn muntenverzameling,’ fluisterde de uil. ‘Mijn boeken, mijn stoel, mijn bad...’
De haas en de egel liepen naar de heksenhut. Toen ze daar aankwamen, kwam de heks net naar buiten.
‘Heks!’ riep de haas. ‘Er is iets vreemds in het bos.’
‘O ja?’ De heks frommelde iets in haar schortzak en wilde doorlopen.
‘Wacht nou even. Er zijn bomen verdwenen.’
‘O ja?’
‘En om al die bomen zat een draad.’
‘O ja?’ grinnikte de heks. ‘Ik ga meteen kijken, hihhi.’
‘Er hangt een draadje aan je jurk,’ wees de egel.
De heks frommelde het gauw in haar schortzak.
‘O dat? Dat is van mijn breiwerk.’ En ze slofte het bos in.
‘Zij wist van niks,’ zei de egel. ‘Wat nu?’
De haas gaf geen antwoord. Hij duwde de deur van de heksenhut open en ging naar binnen.
‘Wat ga je doen?’
‘Even rondkijken. Aha!’
‘Wat is er?’ De egel liep ook naar binnen.
‘Daar!’ zei de haas en hij wees naar de tafel.
‘Haar toverboek. Maar dat ligt daar wel vaker.’
‘Ja. Maar zie je, wat ernaast ligt?’
‘Een bolletje wol.’
‘Witte wol. De heks heeft die draadjes om de bomen gebonden.’
‘Of ze is sokken aan het breien. Dat zei ze toch?’
De haas pakte de knot.
‘Het is precies dezelfde wol. En ze had ook draadjes bij zich. Ik ben bang, dat ze nog meer bomen gaat wegtoveren.’
Nadenkend liep hij naar de deur. Ineens draaide hij om en tilde het toverboek van de tafel.
‘Dat nemen we mee. Help even dragen.’
Samen droegen ze het boek naar buiten.
‘Ga je zelf die bomen wegtoveren?’ vroeg de egel.
‘Dat lukt nooit. Dat moet de heks doen. Maar dan moet ze wel een toverboek hebben.’
‘Dat heeft ze toch?’
‘Straks misschien niet meer, als we het binnen laten liggen.’
‘Hoe bedoel je?’
‘Ik leg het zo wel uit. Eerst dat boek weg.’
Ze legden het toverboek achter een struik.
‘Zo zie je er niets van,’ zei de egel. ‘Maar wat...?’
‘Straks,’ zei de haas. ‘We moeten opschieten.’
Hij trok de egel mee naar de hut en gaf hem het uiteinde van het bolletje wol.
‘Goed vasthouden.’
‘Wat ga je nou doen?’

'Een draadje om haar hut binden,' zei de haas grimmig. 'En kijken, wat er dan gebeurt.'
 Hij liep met het bolletje wol om de hut heen en bond de uiteinden aan elkaar.
 'Dat gaat net. En nu maar hopen, dat ze onderweg tovert, en niet thuis.'
 Uit de hut kwam een akelig gekraak.
 De haas en de egel renden weg.
 Toen ze omkeken, was de hut verdwenen.
 'Zie je wel,' riep de haas. 'Ze heeft onderweg getoverd.'
 'Weg...' zei de egel. 'Met draadje en al. Wat griezelig.'
 Aarzelend liepen ze terug.
 'Sjonge,' zei de haas. 'Of hier nooit iets gestaan heeft. Helemaal leeg.'
 Hij ging op de grond zitten.
 'En nu maar wachten, tot ze terugkomt.'
 De egel kwam naast hem zitten.
 Ze hoefden niet lang te wachten. Ze hoorden stemmen, en daar kwam de boze heks het bos uit. De uil liep met gebogen hoofd achter haar aan.
 'Alles weg,' vertelde hij droevig. 'Mijn huis, mijn stoel, mijn boeken...'
 'Jajaja,' zei de heks zenuwachtig. 'Vervelend, hoor.'
 'Waar moet ik nu wonen?' klaagde de uil.
 'Je kunt toch een andere boom nemen? Bomen genoeg.'
 'Maar er is er niet één, zoals mijn boom,' zuchtte de uil. 'Mijn goeie, ouwe huis. Ik was er zo aan gehecht.'
 De heks bleef staan. Met grote ogen staarde ze naar het lege landje voor haar. 'Mijn huis!' riep ze met overslaande stem. 'Waar is mijn huis gebleven?'
 'Hee, het is weg,' zei de uil. 'Net als het mijne.'
 De heks stoof op de haas en de egel af.
 'Wat hebben jullie gedaan? Wat is er gebeurd?'
 'Ik weet het niet,' zei de haas. 'We hoorden gekraak en toen we gingen kijken, was uw hut verdwenen.'
 'Helemaal weg,' zei de egel. 'Niets meer van over.'
 De heks ging bleek op de grond zitten.
 'Mijn huis,' fluisterde ze. 'Mijn goeie, ouwe huis.'
 De uil legde een vleugel om haar schouder.
 'Kom maar. Ik weet, wat het is.'
 'Hoe kan dat nou?' mompelde de heks.
 De haas schraapte zijn keel.
 'Als u die bomen terugtovert, dan komt uw huis mis-schien ook weer terug.'
 De heks schudde haar hoofd. 'Nee. Om die bomen zat een draadje, en om mijn huis niet.'
 De egel giechelde.
 De heks keek hem argwanend aan. 'Hebben jullie...'
 Ze werd nog bleker. 'Jullie hebben er toch geen draad omheen gedaan?'
 'U tovert gewoon alles terug,' zei de haas. 'Dan ziet u het vanzelf. U kunt het toch proberen?'
 'Ja,' zei de uil oplevend. 'Dan is mijn boom weer terug.'
 De heks zuchtte diep.
 'Ik zou het graag doen. Maar ik kan niets meer terugtoveren.'
 'Waarom niet?'
 'Mijn toverboek lag binnen en dat is nu ook weg.'
 'U bedoelt...' vroeg de uil geschrokken, 'dat mijn huis nooit meer terugkomt?'

‘Nooit meer,’ zei de heks dof. ‘En mijn huis ook niet.’
De uil sloeg zijn vleugels voor zijn ogen.
‘Maar dat boek,’ begon de egel, ‘dat hebben we toch...’
De haas gaf hem een duw.
‘Dat is waar ook. Toen de hut verdween, vloog er iets door de lucht. En dat leek wel een boek.’
De heks sprong op.
‘Het is daar ergens neergekomen,’ wees de haas. ‘Ik ga wel even zoeken.’
Hij keek achter de struik.
‘Ja. Hier ligt het. Dat is ook toevallig.’
‘Heel toevallig,’ zei de heks. ‘Geef hier.’
Ze griste het boek uit de handen van de haas.
‘Nou snap ik het,’ zei de egel trots. ‘Wij denken toch maar aan alles.’
De heks sloeg het toverboek open.
‘Nu allemaal stil,’ zei ze zenuwachtig. ‘Anders lukt het niet.’
De dieren hielden hun adem in.
De uil plukte aan zijn veren.
De heks las met bevende stem een lange spreuk voor.
Toen liet ze het boek zakken en keek strak naar de plek, waar haar hut had gestaan.
‘Er gebeurt niets,’ zei de egel. ‘Had je wel de goeie spreuk?’
‘Stil,’ snauwde de heks. ‘Dat kan even duren. Dat is...’
Haar woorden verdwenen in een oorverdovend gekraak.
‘Hoera!’ juichten de haas en de egel. ‘Het is gelukt!’
De uil vloog snel weg.
De heks holde naar voren en danste om haar hut heen.
‘Mijn huis is terug,’ zong ze. ‘Mijn goeie, ouwe huis is terug. Mijn...’
Ze bleef staan.
‘Een draad! Net wat ik dacht. Er zit een draad omheen!’
‘Ja, nou zie ik het ook,’ zei de haas. ‘Hoe kan dat nou?’
‘Wij weten van niks,’ zei de egel. ‘Hè haas?’
De heks zette haar handen in haar zij en haalde diep adem. Maar voor ze iets kon zeggen, duwde de haas haar naar de deur.
‘Ga gauw binnen kijken, of daar ook iets veranderd is.’
De heks knipte met haar vingers en de draad was weg. Ze liep de hut in.
‘Oeioeioei! Dacht ik het niet!’
Ze holde weer naar buiten.
‘Waar is mijn wol?’
De haas trok zijn wenkbrauwen op. ‘Wol?’
‘Was je sokken aan het breien?’ vroeg de egel.
De heks stampvoette.
‘Er lag een knot wol op tafel en die is weg. Dus jullie hebben...’
‘Die is natuurlijk weggetoverd,’ zei de haas. ‘Samen met die draad. Was het soms dezelfde wol?’
‘Grrr,’ gromde de heks.
De uil kwam met grote slagen terugvliegen. Hij sprong op de grond, pakte de heks vast en hoste met haar rond.
‘Mijn boom is terug! En alles is er weer! Bij u ook?’
De heks keek naar de haas.
‘Bijna alles.’

Fragment 2 – De boze heks moet winnen

De egel ziet dubbel

De haas liep langzaam over het bospad en schopte een dennenappel voor zich uit. Wat zou hij vandaag eens gaan doen? Hij schopte de dennenappel de open plek op.

Daar zat de egel op de grond, met een hand voor zijn oog.

‘Hoi egel!’

De egel hield zijn andere hand voor zijn andere oog.

‘Wat ben je aan het doen?’

‘Er is iets met mijn ogen,’ zei de egel met een klein stemmetje. ‘Ik zie dubbel.’

‘Sinds wanneer is dat?’ vroeg de haas ongerust.

‘Sinds daarnet.’

‘En zie je echt alles dubbel?’

‘Daarnet wel, maar nu weet ik het niet zeker. Ik kijk steeds naar die boom. Maar er staan zoveel bomen omheen, dat ik niet weet, of ik één of twee bomen zie.’

‘Kijk eens naar mij. Hoeveel hazen zie je?’

De egel keek, kneep zijn ogen dicht en keek nog eens.

‘Eén.’

De haas raapte zijn dennenappel op.

‘En hoeveel dennenappels zie je?’

‘Eén. Wacht even.’

De egel hield een hand voor zijn rechteroog en daarna voor zijn linkeroog.

‘Ja, één.’

‘En hoeveel...’ De haas keek om zich heen. ‘Hoeveel uilen zie je?’

‘Ook één!’ riep de egel. ‘Het is over! Hiep hoi, het is over!’

‘Wat is over?’ vroeg de uil, terwijl hij neerstreek naast de haas.

‘De egel zag dubbel,’ legde de haas uit.

‘Dat is niet best,’ zei de uil zorgelijk. ‘Dat kan wel eens gevaarlijk zijn. Dat kan een ziekte zijn, dat...’

‘Het is alweer over,’ zei de haas. ‘Wat zullen we vandaag gaan doen?’

‘Help!’ riep de egel. Hij hield een hand voor zijn oog. ‘Het is teruggekomen.’

‘Zie je ons dubbel?’ vroeg de haas.

‘Jullie niet, maar de heks wel. Net als daarnet.’

De haas en de uil keken om.

‘Ik zie ook dubbel,’ zei de uil hees. Hij hield een vleugel voor zijn oog.

De haas knikte. ‘Ik zie ook twee heksen.’

‘Jij ook al,’ jammerde de uil. ‘Het is besmettelijk.’

En hij ging verder van de egel af zitten.

‘Ik zie twee heksen,’ zei de haas langzaam. ‘En weet je waarom? Er zijn twee heksen.’

‘Hee, nou zie ik het ook,’ zei de egel. ‘Het zijn er twee.’

‘Ja...’ zei de uil. ‘Op twee bezemstelen.’

‘Ik dacht, dat ik ziek was,’ zei de egel opgelucht. ‘Maar het zijn gewoon twee heksen.’

‘Poe, ik schrok echt even,’ zuchtte de uil. ‘Maar gelukkig...’

Hij verbleekte. ‘Twee heksen?’

‘Ja,’ zei de haas. ‘En ik weet al, wat we vandaag gaan doen.’

‘Picknicken?’ vroeg de egel.

‘Nee. We gaan de anderen waarschuwen. Zagen jullie niet, wie dat was? Dat was de Zuiderheks! Onze heks heeft haar zus op bezoek.’

‘De Zuizuizuiderheks,’ stotterde de uil.
‘Zij en haar zus,’ zei de egel. ‘Daarom zijn er twee.’
‘Dubbele narigheid,’ zuchtte de uil. ‘Weet je nog, wat ze de vorige keer samen allemaal hebben uitgehaald?’
De haas streek over zijn snorren.
‘Ja. Ik heb toen een plan bedacht, om de Zuiderheks weg te krijgen.’
‘Dan bedenk je nu toch weer een plan?’ zei de egel.
De merel kwam aanvliegen.
‘Jullie raden nooit, wie er is!’ riep hij buiten adem.
‘De Zuiderheks natuurlijk,’ zei de egel. ‘Dat zag ik meteen.’